

Miroslaw Mika, Katarzyna Rotter

Pielgrzymowanie Polaków z Zaolzia jako przejaw życia religijnego mniejszości polskiej w Czechach

Pielgrzymowanie, jako zewnętrzny przejaw aktywności i zaangażowania religijnego, od początku lat 90. XX w. przeżywa „odrodzenie” wśród polskiej mniejszości narodowej w Czechach. Fenomen ten zasługuje na szczególne podkreślenie z uwagi na jego wyjątkowość w świetle sytuacji religijnej współczesnego państwa czeskiego. Aby docenić fakt corocznego – od 1991 r. – przybywania na Jasną Górę Pieszej Pielgrzymki Polaków z Zaolzia trzeba zrozumieć historyczny, społeczny i kulturowy kontekst uwarunkowań życia religijnego Polaków mieszkających w tej czeskiej części Śląska Cieszyńskiego – na pograniczu kultur i narodów.

Zaolzie to obszar zamieszkiwany przez etniczną ludność polską, nie obejmujący jednak całości Śląska Cieszyńskiego po czeskiej stronie, ale tylko obszar dwóch przedwojennych powiatów: czeskokieszyńskiego i frysztackiego, a po reformie administracyjnej w 1960 r. powiat karwiński i wschodnią część powiatu frydeckomisteckiego. Obszar, który obecnie określa się mianem Zaolzia, jak zresztą cały Śląsk Cieszyński, ma długą historię jako teren pograniczny, który od wieków znajdował się na styku kultury niemieckiej, austriackiej, czeskiej, słowackiej i polskiej. Te rozliczne kulturowe wpływy znajdują odbicie we współczesnej rzeczywistości społeczno-kulturowej oraz gospodarczej Zaolzia¹.

Według wyników ostatniego spisu ludności z 2001 r., Republikę Czeską zamieszkuje ogółem 52 tys. osób, które zadeklarowały narodowość polską, co w ogólnej liczbie 10 230 tys. mieszkańców Czech stanowi ok. 0,5 %. Najliczniejszą grupą Polaków w Republice Czeskiej są obywatele czescy narodowości polskiej, których według ostatniego spisu ludności jest ok. 38,6 tys. W tej grupie najliczniejszą społeczność stanowią Zaolziacy, czyli mieszkańcy Śląska Cieszyńskiego, którzy po jego podziale w 1920 r., pozostali po czeskiej stronie granicy. Na podstawie prawa domicylu w gminach przyznanych Czechosłowacji otrzymali oni automatycznie czechosłowackie obywatelstwo, zgodnie z ustaleniami traktatu zawartego przez zwycięskie mocarstwa w Spa. Potomkowie tej oddzielonej od macierzy grupy stanowią dziś ok. 37 tys. osób, z tego 34,8 tys. nadal mieszka na terenie Zaolzia².

Największą koncentrację Polaków po czeskiej stronie Śląska Cieszyńskiego rejestruje się w: Trzyciu (ok. 10 tys.), Karwinie (7 tys.), Czeskim Cieszynie (5 tys.), Hawirzowie (3,8 tys.), Jabłonkowie (2,6 tys.), Bystrzycy nad Olzą (1,7 tys.), Orłowej (1,7 tys.), Horni Suche (1,3 tys.), Albrechticach (1,1 tys.) i Boguminie (1,1 tys.)³.

Liczba mieszkańców Czech narodowości polskiej stale maleje. Przyczynami tego stanu są, z jednej strony niski przyrost naturalny, z drugiej zaś proces asymilacji, który w przypadku mniejszości polskiej zamieszkującej Zaolzie związany jest przede wszystkim z zawieraniem małżeństw mieszanych polsko-czeskich, w których obecnie żyje już większość czeskich Polaków oraz z migracją, w poszukiwaniu pracy, na skutek problemów gospodarczych nękających region północno-wschodnich Czech.

Podział Śląska Cieszyńskiego w 1920 r. między Polskę i Czechosłowację, spowodował przecięcie jedności regionalnej i kulturowej tego regionu, a także więzi społecznych i rodzinnych. Od zakończenia drugiej wojny światowej do 1990 r. kontakty mieszkańców czeskiej części Śląska Cieszyńskiego z Polską były tak ograniczone, że uniemożliwiały Polakom z Zaolzia uczestniczenie w działalności organizacji w Polsce, a co więcej, w wielu wypadkach przyczyniły się do zerwania kontaktów rodzinnych.

Współcześni Polacy zaolziańscy za swoją ojczyznę uznają w pierwszym rzędzie Czechy. Zachowali jednak w swoich wzorach życia dużo polskości. W polskich rodzinach i w kręgach skupiających Polaków językiem codziennym jest najczęściej śląska gwara cieszyńska, rzadziej język polski literacki, zaś najrzadziej język czeski. Polacy żyjący na Śląsku Cieszyńskim w Republice Czeskiej tworzą grupę, która od początków istnienia wykazywała niezwykłą aktywność w zakresie organizacji własnej kultury i życia społecznego. Dziedzictwo to podtrzymuje do dziś, choć w coraz mniejszym zakresie⁴.

Cechą wyróżniającą tę grupę etniczną w Czechach jest jej religijność, znacząco wyższa od pozostałej części społeczeństwa czeskiego. Ostoją zaolziańskiej religijności były przede wszystkim rodziny, a także dbałość o edukację religijną dzieci i młodzieży. Potwierdzeniem tej tezy może być choćby fakt, iż współcześnie prawie cała młodzież polskiego pochodzenia objęta jest katechizacją w polskich szkołach na Zaolziu, np. w Czeskim Cieszynie lub w Gnojniku.

Otwarta walka państwa z Kościołem w byłej Czechosłowacji po drugiej wojnie światowej pozostawiła trwale ślady w świadomości ludzi. Programowa laicyzacja i kreowana obojętność religijna sprawiły, iż religia w Czechach znalazła się współcześnie na marginesie życia społecznego i prywatnego. W okresie systemu totalitarnego ludzie wierzący byli obywatelami drugiej kategorii. Z tego też względu – zdaniem duszpasterzy pracujących w Czechach – w latach 90. XX w. nie nastąpiło tam ożywienie religijne. W przypadku społeczeństwa czeskiego, jak się wydaje, nie o ożywienie chodzi, ale o wykreowanie i stworzenie życia religijnego od podstaw. Większości współczesnego społeczeństwa czeskiego wartości chrześcijańskie są obce. W całym państwie brak jest księży, powszechnym zjawiskiem jest zatrudnianie księży emerytów, średnia wieku duszpasterzy czeskich przekracza 60 lat. Wydaje się również, iż Kościół ciągle jest postrzegany jako „obce

ciało” w państwie, co znajduje potwierdzenie chociażby w medialnej i politycznej kampanii antykościelnej, wywoływanej przy okazji dyskusji nad problemem restytucji majątków kościelnych⁵.

Wyniki ostatniego spisu ludności z 2001 r. uwzględniają dane dotyczące struktury wyznaniowej polskiej mniejszości żyjącej w Czechach. Chociaż nie wyróżniają Polaków mieszkających na Zaolziu, to z oczywistych względów, dotyczą w głównej mierze tej właśnie grupy. Spośród wszystkich członków mniejszości polskiej w 2001 r. aż 79,1% zadeklarowało się jako wierzący, z czego 54% należy do Kościoła rzymskokatolickiego, 18,1% do kościołów augsburskiego wyznania (Śląski Kościół Ewangelicki Augsburgskiego Wyznania, Luterński Ewangelicki Kościół Augsburgskiego Wyznania w Republice Czeskiej), 0,6% do wyznania czesko-braterskiego ewangelickiego. Pozostali zadeklarowali w niewielkim procencie inne wyznanie np. greckokatolickie, prawosławne, czechosłowackie husyckie lub w ogóle nie podali swojego wyznania. Dla porównania dane dla całości społeczeństwa czeskiego wskazują na 32,1% osób wierzących, z czego czynnie praktykujący jest jedynie kilka procent⁶.

Polacy z Zaolzia należą przede wszystkim do dwóch największych pod względem liczebności wyznań: rzymskokatolickiego i ewangelicko-augsburskiego. Fakt ten, charakterystyczny dla całego Śląska Cieszyńskiego, ma swoje głębokie historyczne uwarunkowania i w zasadniczy sposób wpływał na charakter relacji religijno-społecznych w całym regionie. Na Śląsku Cieszyńskim kościoły – katolicki i ewangelicko-augsburski – współpracują ze sobą na różnych płaszczyznach życia, przede wszystkim, społecznej i kulturalnej. Współpraca tych kościołów, przy znaczącym współudziale osób świeckich, odgrywała i nadal odgrywa ważną rolę w podtrzymywaniu tożsamości etnicznej ludności polskiej. Wszystkie znaczące inicjatywy w tym zakresie podejmowane są prawie zawsze przy udziale przedstawicieli obu wspólnot. Ekumenizm Śląska Cieszyńskiego odcisnął wyraźny ślad na ruchu ekumenicznym w całym kraju, a także poza jego granicami⁷. Ekumenizm ten, zdaniem ks. Budniaka⁸, jest nie tylko teologiczny, ale wyraża się w codziennym życiu, wzajemnej bliskości i kontaktach. Owo wielowiekowe współistnienie katolików i protestantów w przestrzeni regionu zaowocowało wzajemnym przenikaniem się wzorów życia, obyczajów i tradycji oraz wspólną pracą nad rozwojem regionu. Duch ekumeniczny stał się wzorem wzajemnych relacji międzyreligijnych, szczególnie za pontyfikatu papieża Jana Pawła II i przy okazji jego pielgrzymki do Ołomuńca i Skoczowa w 1995 r. Potwierdzeniem ekumenicznego współżycia na Śląsku Cieszyńskim, po obu stronach granicy, są liczne małżeństwa mieszane wyznaniowo, co jeszcze kilkadziesiąt lat temu byłoby nie do zaakceptowania. Swoją szczególną wymiar na Śląsku Cieszyńskim ma coroczny Tydzień Modlitw o Jedność Chrześcijań. Jak pisze H. Rusek „(...) Na polskim i czeskim Śląsku Cieszyńskim stereotyp „Polak – katolik” nie przystaje ani współcześnie, ani nie przystawał w przeszłości, kiedy były nawet takie okresy, w których wyznanie ewangelickie bardziej kojarzono z polskością niż katolickie (...)”⁹.

Na obszarze Śląska Cieszyńskiego Kościół katolicki przez wieki wywierał znaczący wpływ na organizację życia społecznego regionu, zapisał się jako krzewiciel oświaty i życia kulturalnego, jego działalność obejmowała – prócz sfery życia religijnego – edukację dzieci i młodzieży¹⁰. Charakterystyczną cechą kościołów na Zaolziu jest ich dwunarodowość, co w praktyce oznacza, że liturgia sprawowana jest zarówno w języku czeskim jak i polskim, stąd księża pracujący na tym terenie, niezależnie od pochodzenia narodowego, zobowiązani są do znajomości języka polskiego i języka czeskiego.

Zaolzie należy obecnie do utworzonej w czerwcu 1996 r. diecezji ostrawsko-opawskiej, której ordynariuszem jest ks. bp Franciszek Lobjowicz. Diecezja ta obejmuje region, w którym żyje 1,37 mln mieszkańców, w tym ok. 600 tys. katolików. Składa się z jedenastu dekanatów, wśród których trzy: karwiński, frydecki i mistecki, obejmują tereny o największym skupieniu Polaków. W diecezji znajduje się 276 parafii, 488 kościołów i kaplic. Pracuje tu 188 księży, w tym kilkunastu emerytów i 56 zakonników, działa 11 męskich i 15 żeńskich społeczności zakonnych. Diecezja prowadzi własne szkolnictwo, a także pozaszkolną działalność z młodzieżą. Przy kurii biskupiej utworzono ośrodek katechetyczny, ponadto Centrum Pomocy Rodzinie i Centrum Młodzieżowe w Starej Wsi (Stara Ves) koło Ostrawy. Intensywnie działa diecezjalna Charita, opiekująca się siedmioma domami spokojnej starości, domem azylu, dwoma domami dla matek, prowadzi też ośrodki dla chorych fizycznie i psychicznie, a także dwa hospicja¹¹.

Poważnym problemem, z którym boryka się diecezja jest brak księży. Dlatego do pomocy zaproszono księży z Polski, których pracuje w diecezji już ok. trzydziestu. Od lat 90. XX w. przybywają, także z Polski, zakonnicy: franciszkanie do Starego Bogumina i Jabłonkowa, karmelici boski do Jabłonkowa, salwatorianie (okolice Jesionika), paulini z Jasnej Góry, którzy opiekują się dwiema parafiami w Ostrawie oraz jezuici, którzy w 1990 r. powrócili do parafii w Czeskim Cieszynie¹². Przybycie na teren Zaolzia zakonników z Polski wspomogło kadrę duszpasterską Kościoła rzymskokatolickiego, ożywiło i uzupełniło działalność polskich organizacji, głównie wśród dzieci i młodzieży. W Jabłonkowie działa zgromadzenie sióstr elżbietanek. W okresie komunizmu był to jedyny zakon żeński w Czechosłowacji i do dziś stanowi symbol przywiązania do wiary i więzi z macierzą tych ziem¹³.

Pielgrzymowanie na Śląsku Cieszyńskim ma długie tradycje, które sięgają początków XVII w.¹⁴ Najstarszą pielgrzymką cieszyńską była pielgrzymka do Kalwarii Zebrzydowskiej. Po raz pierwszy wyruszyła ona w 1614 r., pod przewodnictwem księcia Adama Wacława. Tradycje kalwaryjskiego pielgrzymowania potwierdził przywilej asystowania w Misterium Pogrzebu i Wniebowzięcia NMP, który otrzymali Ślązacy cieszyńscy w poł. XVIII w. oraz ich liczny udział w koronacji wizerunku Matki Boskiej Kalwaryjskiej w 1887 r. Lud Śląska Cieszyńskiego ufundował wówczas koronę dla Dzieciątka Jezus¹⁵. Dwustuletnią tradycję ma także pielgrzymowanie na Górę Świętej Anny, dokąd udawano się w minionych latach nawet z odległych Moraw i Słowacji, a także pielgrzymowanie do Frydku (od XVIII w.). Ważnymi miejscami pątniczymi były także Jasna Góra, Piekary Śląskie

oraz Svaty Hostyn na Morawach, przy czym do Częstochowy zorganizowane grupy pielgrzymów przybywały pociągiem¹⁶.

Prócz pielgrzymek do znanych miejsc pątniczych o zasięgu ponadregionalnym, w lokalnym kościele istniała tradycja udawania się, przy okazji świąt odpustowych, do sanktuariów położonych w obrębie Śląska Cieszyńskiego. Należały do nich: Kończyce Małe, Cieszyn, Skoczów, Bielsko-Biała, Nierodzim, Bielowicko, Rudzica, Horní Lomná, Prasiva i Radhost.

Ruch pątniczy wśród Polaków mieszkających na Zaolziu reaktywowany został na początku lat 90. XX w., wraz z upadkiem ustroju totalitarnego w Czechosłowacji i przywróceniem swobody wyznaniowej. Historycy i socjologowie zajmujący się relacjami społeczno-kulturowymi podkreślają szczególną rolę osób świeckich w życiu religijnym tego pogranicza. Właśnie aktywność osób świeckich przyczyniła się do wznowienia zwyczaju pielgrzymowania na Jasną Górę w Częstochowie oraz do Frydku w Czechach. Trzeba jednak dodać, iż to osobisty kontakt animatorów ruchu pielgrzymkowego na Zaolziu z ruchem pielgrzymkowym w Polsce, stał się inspiracją do rozpoczęcia pieszego wędrowania z Czeskiego Cieszyna do Częstochowy i propagowania tej formy życia religijnego w Czechach¹⁷.

W pierwszej pielgrzymce z Zaolzia na Jasną Górę w 1991 r. uczestniczyło 96 osób, w drugiej 148, natomiast w 2004 r. w ideę pielgrzymowania zaangażowanych było już ok. 370 osób, w wieku od 3 do 79 lat. W 2004 r. grupę pielgrzymów stanowiło: 135 osób wędrujących pieszo w XIV Pielgrzymce Pieszej, 90 osób uczestniczących w XII Pielgrzymce Autokarowej, 30 w II Pielgrzymce Rowerowej oraz 111 osób uczestniczących duchowo, które z różnych względów nie mogły uczestniczyć czynnie. Zwyczajowo wszystkie trzy grupy zmierzające do Częstochowy, a więc, osoby idące pieszo, jadące autokarem oraz grupa pielgrzymów na rowerach, spotykają się na Jasnej Górze i uczestniczą we wspólnej Mszy Świętej w Kaplicy Cudownego Obrazu Matki Boskiej Częstochowskiej.

Pieszka Pielgrzymka Polaków z Zaolzia, organizowana każdego lipca, jest jedyną pieszą pielgrzymką przybywającą na Jasną Górę z Czech. Trasa sześciodniowej pielgrzymki, o długości 163 km, prowadzi z Czeskiego Cieszyna – do którego dzień

Grupa pielgrzymów z XI Pielgrzymki Polaków z Zaolzia w trakcie wejścia na Jasną Górę
(fot. archiwum rodziny Franków)

wcześniej dochodzą pielgrzymi z Jabłonkowa i Karwiny (dodatkowe 25 km) – przez Krzyżowice, Jaśkowice, Kochłowice, Brynicę i Kamieńskie Młyny. Połowę pieszych pielgrzymów stanowią ludzie młodzi, do 20 roku życia. Wśród osób biorących udział w pielgrzymce znajdują się także pielgrzymi narodowości czeskiej – każdego roku ok. 10 osób.

Organizatorzy każdorazowo przygotowują dla każdego pielgrzymia broszurę informacyjną, chusty, emblematy, identyfikator. Opiekę duszpasterską nad pielgrzymami sprawują, pracujący w Czechach, polscy księża lub zakonnicy lub – jak miało to miejsce w latach 1998-2001, kiedy pielgrzymka zaolziańska wędrowała wraz z grupą polskich pielgrzymów z Cieszyna – księża z polskiego Cieszyna.

Pielgrzymi udający się do Częstochowy autokarem mają możliwość odwiedzenia także innych sanktuariów w Polsce, m.in. sanktuarium w krakowskich Łagiewnikach, w Piekarach Śląskich, w Gidlach, w Rychwałdzie, w Szczyrku, na Górze Świętej Anny.

Kolejnym, reaktywowanym szlakiem pielgrzymkowym, prowadzącym z Czeskiego Cieszyna, jest szlak do sanktuarium Matki Boskiej Frydeckiej we Frydku-Mistku, zwanym na Śląsku i Morawach „śląskim Lourdes”. Cudami słynąca figura Matki Boskiej, znajdująca się w bazylice Nawiedzenia Maryi Panny we Frydku, była otoczona czcią od wielu wieków i przyciągała liczne rzesze pątników. Pierwsza, wznowiona piesza pielgrzymka Polaków z Czeskiego Cieszyna do Frydku odbyła się we wrześniu 2003 r. i wzięło w niej udział 39 osób. W następnym roku liczba pielgrzymów zwiększyła się do 59 osób. Trasa jednodniowej pielgrzymki o długości 28 km, prowadzi z Czeskiego Cieszyna przez Konakov, Domaslavice i Pazderną.

Motywy pielgrzymowania są w swojej istocie typowo pątnicze – błagalne lub wotywnie. Jednak taki przejaw aktywności religijnej bez wątpienia ma swój wpływ na jednoczenie społeczności polskiej Zaolzia. Piesze pielgrzymowanie na czeskim Śląsku i na Morawach jest tak silnie utożsamiane z pielgrzymkami na Jasną Górę, iż w tradycji kościelnej zwykło się określać pieszych pielgrzymów mianem *częstochowské potniký*.

Ważną rolę w miejscowym życiu religijnym odgrywają także pielgrzymki lokalne i odpusty. W całej diecezji ostrawsko-opawskiej znanych jest 25 miejsc pątniczych, związanych z miejscowymi odpustami. Na Zaolziu najczęściej pielgrzymów przyciąga sanktuarium Świętego Krzyża na Sałajce, należącej do wsi Łomna Górna. Sanktuarium to znane jest wiernym z Czech, Polski i Słowacji, którzy przybywają tu dwa razy w roku, w związku z odpustami parafialnymi, w maju i we wrześniu. W latach 1992-1994, z inicjatywy karmelitów bosych, wybudowano na Sałajce drogę krzyżową, której fundatorami byli mieszkańcy okolicznych wsi¹⁸. Prócz pielgrzymek z Jabłonkowa do Łomnej Górnej znane są także pielgrzymki na odpust do Bukowca, Piosku oraz do sióstr elżbietanek w Jabłonkowie, przy okazji odpustu Porcjunkuli.

Wydarzeniem religijnym łączącym katolików polskiego i czeskiego Cieszyna są coroczne uroczystości odpustowe ku czci św. Melchiora Grodzieckiego, męczennika

pochodzącego z Cieszyna. Wydarzenia te mają stuletnią tradycję, nawiązują bowiem do zakończenia procesu beatyfikacyjnego Melchiora Grodzieckiego w 1905 r., kiedy to, po raz pierwszy, w Cieszynie wyruszyła procesja z kościoła pw. Serca Pana Jezusa (obecnie w Czeskim Cieszynie) do kościoła św. Marii Magdaleny (obecnie w polskim Cieszynie). Od kilku lat procesja ta odbywa się na początku września, na przemian w parafii w polskim lub w Czeskim Cieszynie. Po nabożeństwie procesja z relikwiami świętego, z udziałem biskupów diecezji bielsko-żywieckiej i ostrawsko-opawskiej, przekracza granicę państwową i udaje się do drugiego kościoła – po polskiej lub czeskiej stronie – w zależności od tego, gdzie danego roku odbywają się uroczystości odpustowe. Tradycyjnie w procesji tej brali udział pielgrzymi z całego Śląska Cieszyńskiego, bez względu na narodowość: Polacy, Czesi, Niemcy, a nawet Słowacy. Obecnie procesja ta jest jednym z najważniejszych wydarzeń religijnych miasta położonego po obu stronach granicy na Olzie i gromadzi ok. 3 tys. osób, tym ok. 2 tys. ze strony polskiej i ok. 1 tys. ze strony czeskiej¹⁹.

Brak, tak rozwiniętej jak w Polsce, tradycji pielgrzymowania w Czechach oraz brak przychylności ze strony społeczeństwa czeskiego dla wspierania tej formy życia religijnego (np. brak chęci do udzielania noclegu pielgrzymom), są jednymi z barier dla tworzenia lub reaktywowania innych szlaków pątniczych z Zaolzia, np. pielgrzymki na Svaty Kopecek w Ołomuńcu.

Uzupełnieniem obrazu życia pielgrzymkowego Polaków na Zaolziu są wyjazdy zorganizowanych grup z Czeskiego Cieszyna, Jabłonkowa i Karwiny – zapoczątkowane w latach 90. XX w. – do znanych miejsc pielgrzymkowych świata, takich jak: Rzym, Asyż, Fatima, Lourdes czy Ziemia Święta.

Bez wątpienia, przywiązanie do tradycji chrześcijańskiej oraz religijność Polaków zaolziańskich są zjawiskami zasługującym na szczególne podkreślenie. Wyróżniają one bowiem polską mniejszość etniczną w Czechach od pozostałej części społeczeństwa czeskiego. Choć nie są to jedyne wyróżniki tej grupy narodowościowej, to jednak fakt, iż przetrwały one poprzez wieki, w trudnych warunkach reformacji i kontrreformacji, na pograniczu kultur i narodów oraz to, że silne umocowanie religijności w życiu rodzin pomogło w przeciwstawieniu się programowej sekularyzacji społeczeństwa w okresie totalitaryzmu, pozwala określić życie religijne na Zaolziu mianem fenomenu religijności. Fenomenowi, który nie tylko zaowocował prekursorskim rozumieniem idei ekumenicznych w Kościele, ale także przeżywa współcześnie swoje odrodzenie, czego przejawem jest wzrost zainteresowania – szczególnie ludzi młodych – ideą pielgrzymowania do miejsc świętych.

Przypisy:

¹ H. Rusek, *Religia i polskość na Zaolziu*, Nomos, Kraków 2002, s. 32.

² T. Siwek, *Statystyczni i niestatystyczni Polacy w Republice Czeskiej, Wyniki czeskiego spisu ludności z roku 2001, Świat Polonii* [na:] www.wspolnota-polska.org.pl.

³ R. Prokop, *Uwarunkowania przemian społeczno-ekonomicznych czeskiej części Śląska Cieszyńskiego na tle województwa morawsko-śląskiego* [w:] J. Runge (red.) *Terytorialny system społeczno-ekonomiczny pogranicza województwa śląskiego i Północnych Moraw oraz strategię jego rozwoju*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2003, s. 200-216.

⁴ H. Rusek, *Religia i polskość na Zaolziu*, op. cit., s. 32-33.

⁵ *Ibidem*, s. 108-118.

⁶ Według: *Czesky Statisticky Urad* [na:] www.czso.cz (stan na 2005 r.)

⁷ J. Budniak, *Ekumenizm w przestrzeni religijnej na Śląsku Cieszyńskim* [w:] I. Bukowska-Floreńska (red.) *Przestrzeń kulturowego współistnienia*, Prace Naukowe UŚ w Katowicach 1945, *Studia etnologiczne i antropologiczne* 4, Katowice 2000, s. 29-36.

⁸ *Ibidem*, s. 29-36.

⁹ H. Rusek, *Religia i polskość na Zaolziu*, op. cit., s. 239.

¹⁰ K. Mozor, *Szkolnictwo katolickie w cieszyńskim Wikariacie Generalnym 1770-1925*, Wydawnictwo Naukowe PAT w Krakowie, Kraków 2002, s. 312.

¹¹ *Dane diecezji ostrawsko-opawskiej* [na:] www.doo.cz.

¹² H. Rusek, *Religia i polskość na Zaolziu*, op. cit., s. 113.

¹³ M. Michalska, *Religia jako wyznacznik tożsamości etnicznej ludności polskiej na Zaolziu* [w:] I. Bukowska-Floreńska (red.) *Religijność ludowa na pograniczach kulturowych i etnicznych*, *Studia Etnologiczne i Antropologiczne* 3, UŚ, Katowice 1999, s. 257-265.

¹⁴ J. Górecki, *Pielgrzymowanie Cieszyniaków* [w:] J. Budniak, K. Mozor (red.) *Kształtowanie tożsamości religijnej i kulturowej na Śląsku Cieszyńskim*, Uniwersytet Śląski w Katowicach Filia w Cieszynie, Cieszyn 2004, s. 139-166.

¹⁵ *Ibidem*, s. 144.

¹⁶ *Ibidem*, s. 148.

¹⁷ Inspiratorami oraz głównymi organizatorami pieszego pielgrzymowania Polaków na Zaoziu jest rodzina państwa Jadwigi i Franciszka Franków, mieszkających w Czeskim Cieszynie.

¹⁸ M. Michalska, *Religia jako wyznacznik*, op. cit., s. 257-265.

¹⁹ H. Rusek, *Religia i polskość na Zaolziu*, op. cit., s. 115-116.

Pilgrimages from Zaolzie as a Religious Manifestation of the Polish Ethnic Minority in the Czech Republic (SUMMARY)

Czech citizens of Polish nationality are the largest group of Poles in the Czech Republic. According to the latest demographic register, their number is approximately 38 600. Within this group the largest group of Poles with Czech citizenship are Zaolzians – that is Cieszyn Silesia inhabitants, who remained on the Czech side in 1920 after its division. What differentiates Poles from Zaolzie and the Polish ethnic minority in the Czech Republic in general is their attachment to Christian tradition and religiosity.

Pilgrimage, as an external sign of religious engagement and activity among Polish ethnic minority in the Czech Republic, has started its period of regeneration in the beginning of 1990's. This very phenomenon deserves particular attention due to its exceptionality in the context of religious situation of contemporary Czech state.

The first pilgrimage from Zaolzie to Jasna Góra organized in 1991 was attended by 96 people, the second 148. In 2004 the pilgrimage initiative engaged as many as 370 people, age 3 to 79. Pilgrimage on foot by the Poles from Zaolzie, organized every July, is the only pilgrimage of that kind from the Czech Republic to Jasna Góra. Pilgrims going to Częstochowa by bus have the opportunity to visit other sanctuaries in Poland, such as Łagiewniki in Kraków, Piekary Śląskie, Gidle, Rychwaład, Szczyrk, St. Anna Mount.

Another reactivated pilgrimage route from Czech Cieszyn is Our Lady Sanctuary in Frydek-Místek, known as "Silesian Lourdes" in Silesia and Morawy. Religious event, common for Catholics of Polish and Czech Cieszyn are annual pardon celebrations to honor St. Melchior Grodziecki, martyr coming from Cieszyn.

As supplement to this Picture of Poles' pilgrimage life in Zaolzie there are organized group tours from Czech Cieszyn, Jabłonków i Karwiny – initiated in the 1990's – to famous pilgrimage destinations such as Rome, Assis, Fatima, Lourdes or the Holy Land.

*Miroslaw Mika, dr
Katarzyna Rotter, mgr
Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej
Uniwersytet Jagielloński
Kraków*

